



Thomas Angell, hans Tid og hans Stiftelser.

2f

forstander Johannes Midelfart.

Fra Reformationens Indførelse havde Trondhjem været i afgjort Tilbagegang. Den talrige og mægtige katolske Geistlighed, som tidligere i saa væsentlig Grad bidrog til Byens Blomstring, var borte; borte var ogsaa de før saa mægtige Vetter. Der blev stille og tomt i Byens Gader, ingen Virksomhed af nogen Betydning, intet Liv i nogen Retning. Skibsfarten var hensygnat og dreves væsentlig af fremmede paa egne Fartøier. Til fortrængsel for Byen seilede disse ind i de enkelte Fjordbygder og drev ved Hjælp af handelskyndige Faktorer Handel med Bønderne. Henimod Midten af det syttende Aarhundrede standsedes denne Handel ved strengt forbud; men da den var for fordelagtig til at opgives, bestemte flere sig til at erhverve Indfødsret og nedfætte sig i selve Byen. Dette var den første Aarsag til, at der i Midten af det syttende Aarhundrede indtraadte en heldig Forandring i alle Byens forhold. Opmærksomheden var henledet paa Trondhjem, og efterhaanden kom der en Strøm af fremmede, Klartseende Forretningsmænd herop, deriblandt ogsaa Mænd, som frygtede for Krigens Herjinger eller politiske Magthaveres Forfølgelser.

Med skarpt Blik paa forhold og Tilstande forstod disse nye Mænd at udnytte Landets naturlige Hjælpekilder, og med sit Kjendskab til det tidligere Hjemland og til Udlandet i det hele, kunde de med Lethed knytte udstrakte Handelsforbindelser, og de fremkaldte lidt efter lidt en stor og mangesidig Virksomhed. Den stille By med sine tomme Gader forandrede efterhaanden Karakter. Travel Virksomhed sporedes

nu paa alle Omraader. Havnen og Elven fyldtes med Fartøier, Expeditioner afgif baade til Ind- og Udlandet, hvortil særlig udførtes Fisk og Trælast, ligesom ogsaa Bergværksdriften tiltog i Omfang og Betydning. Formuer skabtes, og Arbejdsfortjenesten tiltog baade i By og Bygd.

Hovedstrømmen af disse fremmede kom fra Danmark — især Slesvig og Holsten —, men ogsaa Tykland, England og Holland ydede sin Kontingent. Hvor betydeligt Antallet af fremmede var, ser man af en Fortegnelse fra 1702 over Byens „itzige Negotianter“ — efter B. Moes norske Personalthistorie. — Negotianterne inddeles i 3 Klasser efter Formuen. I første Klasse (19) opføres 6 som Flensborgere, 2 som Hamborgere, 2 som Jyder, 1 som Sjellandsfarer, 1 som Kjøbenhavnner, 1 som Nordmand (?) og 6 som Trondhjems Indfødte; disse Sidstes Navne tyder forresten ogsaa paa fremmed Oprindelse. I anden Klasse (19) er 9 Flensborgere, 2 Jyder, 1 Engellmand, 1 Bremer, 1 Hamborger, 1 Hollænder, 6 Nordmænd, alle med fremmede Navne. Tredje Klasse (25): 12 Flensborgere, 1 Sønderborger, 2 Danske, 1 Jrlænder, 1 Hamborger og 8 Trondhjemske Indfødte. Blandt mere bemærkelige Navne fra den Tid tør nævnes: Angell, Bing, Briv, Brügmand, Bygball, Collin, Friis, Hammond, Hold, Horneman. Senere træffer vi ogsaa paa Navnene Hoyer, Manzin, Mollmann, Mencke, Schöller, Wesel, Wildthagen m. fl., saa kommer Lysholm og i Begyndelsen af dette Aarhundrede Tonning & Ovesen, Friedlieb & Co., Knudhø, Lorck, Sommer m. fl. Mange af disse Navne gjenfinder man som Beslegtede og Besvogrede med den Angellske Familie.

Det er sienfynligt, at en saa stor Indblanding af fremmede Elementer maa have efterladt Spor baade i Byens indre og ydre Liv; men i det Hele var denne Indblanding baade i den ene og anden Henseende til afgjort held for Byen. Disse fremmede lagde ikke an paa at skaffe sig Formue for saa at drage ud af Landet med den; de sluttede sig helt og holdent til sit nye Hjemland, og ofte i den første Generation sølte de sig som Nordmænd og Trøndere. Om end megen Raahed kom til Syne her som andre Steder paa den Tid, fandtes her ogsaa høiere Interesser; derom har man mange Vidnesbyrd.

Man sørgede for at skaffe sine Børn en god Opdragelse, og hyppige Reiser til Udlandet bidrog til at give den bedre stillede Klasse et friere Syn og større Almendannelse i forbindelse med solidere og mere omfattende Kundskaber. I saa Henseende udmærkede Trondhjem sig fremfor andre norske Kjøbstæder. Fremmede Reisende i forrige

Arhundrede dvæle med forkjærlighed ved Trondhjem og kunne ikke noksom rose Indvaanernes Dannelse, gode Omgangstone og store Gjestfrihed. At det norske Videnskabernes Selskab grundlagdes i Trondhjem i det attende Arhundrede, skyldes vistnok først og fremst de Mænd, som bragte det istand, men det taler ogsaa til Ære for det Samfund, som i de Tider gjorde Oprettelsen af et saadant Selskab mulig. Endnu en Eiendommelighed bør nævnes, og det er, at Sønerne meget ofte forlod Fædrenes Livsstilling og søgte ind paa Embedsbanen eller over i anden Virksomhed. Derfor vedblev Handelsstanden i længere Tid at indkalde fuldmægtige fra sin oprindelige Hjemstavn, og da disse efterhaanden grundede egne Forretninger, kom flere og flere fremmede op til Trondhjem.

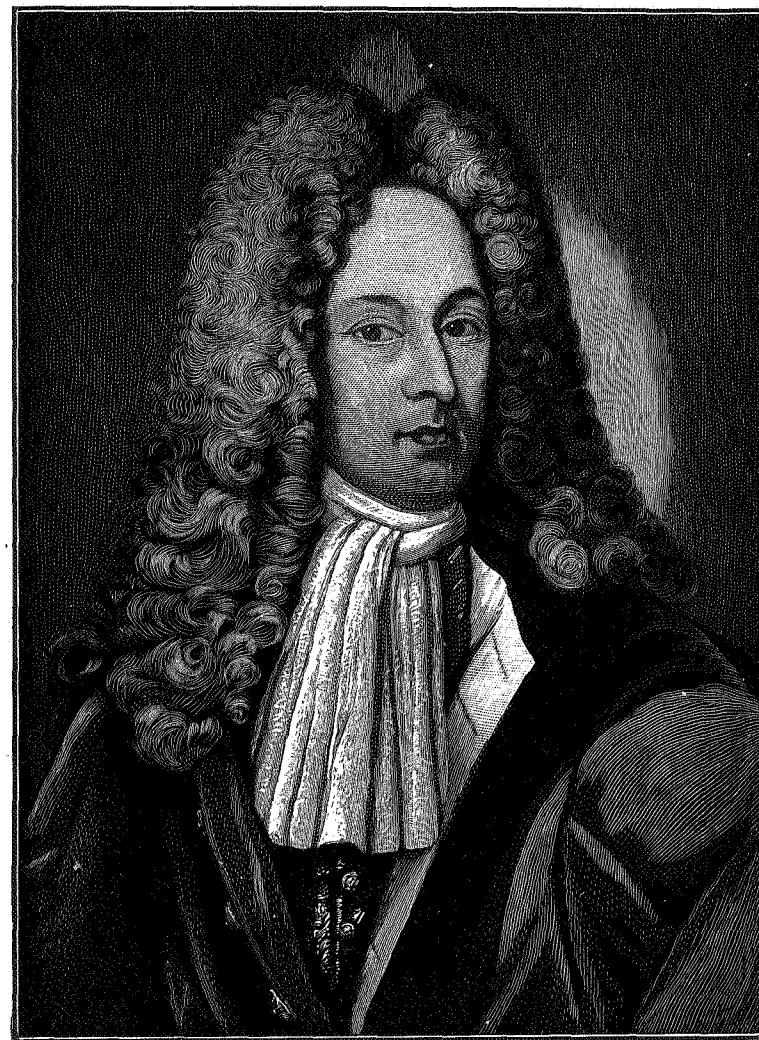
I den sidste Halvdel af det syttende og den første Halvdel af det attende Arhundrede var det tre Generationer af Slægten Angell, som indtog en ledende Stilling inden det sterkt pulserende Forretningstiliv. Deres store Formue satte dem istand til at ride Stormen af under de svære Trængsler, hvorunder Næringsveiene af og til led paa Grund af Ildebrande, Uaar og fiendtlige Overfald. Slægten Angells Stamfader i Norge var Lorents Mortensen fra Angelen i Holstein, hvorfra han tog sit Navn. Han kom til Trondhjem omkring 1650, hvor han blev Raadmand, hvilken Stilling den Gang kunde forenes med almindelig borgerlig Virksomhed. Ved Vindsibelighed og Dygtighed erhvervede han en stor Formue. I 1687 blev han admitteret som Participant i Røros Kobberværk, og allerede i 1691 staaer han opført som Eier af 53 Parter af de 180, hvori Verket da var delt. Disse Parter kjøbte han rimeligvis af den fra Verkets ældre Historie bekendte Joachim Jrgens, eller maaske rettere af dennes Enke. Fra den Samme kom ogsaa Jordegodsset i Nordland med tilhørende Fiske og Kongetiende i hans Besiddelse; dette var af Fredrik 3 solgt til Joachim Jrgens for 100,000 Rg.dlr.; denne mistede imidlertid sin Formue og Enken pantsatte Godsset til Raadmand Lorents Angell.

Dels ifølge Dom, dels ved mindeligt forlig kom denne i fuld Besiddelse deraf.

Lorents Mortensen Angell var tre Gange gift og havde 18 Børn; fra disse, og fra Thomas Angells Morfader, Thomas Hammonds Børn, nedstammer alle, som paa Grund af Slegtsskab kan have Krav paa at faa Del i Stiftelsernes Goder.

Lorents Mortensen Angell døde 1697.

Den betydeligste af alle Lorents Mortensens Søner var Albert Lorentsen Angell, født 1660, død allerede 1705 som Præsident, Can-



Efter et samtidigt Billede.

Reproduceret af S. C. Olsen, Christiania.

Albert Lorentsen Angell.

celliraad og Assessor i Oberbergamtet. Sammen med Jens Bing blev han i 1690 valgt til Tilsynsmand eller Bestyrer af Røros Værk, da Participanterne for første Gang valgte Bestyrelse. Ved Fredrik den fjerdes Besøg i Trondhjem 1704 blev han af Kongen personlig udnævnt til Cancelliraad. Ved Hustruen kom han dels ved Arv, dels ved at udløse Medarvinger i Besiddelse af det betydelige Jordegods i Selbu og Tydalen, som Svigerfaderen Thomas Hammond havde kjøbt af Rentemester Hinrich Müller. Denne Thomas Hammond var indvandret fra England efter Restaurationen og havde i Oliver Cromwells Tid spillet en politisk Rolle der. Han var Medlem af det lange Parlament, og under Karl den første Dødsdom findes hans Navn og Segl — 3 springende Løver, to over og en under —, det samme Segl findes paa flere Dokumenter i Stiftelsernes Arkiv. I Trondhjem giftede han sig med Elisabeth Sommerschild, med hvem han havde 7 Børn, hvoraf Datteren Sara blev gift med Albert Angell. Disse havde i sit Ægteskab 9 Børn; af disse opnaaede kun fire den voksne Alder, nemlig to Døtre — den ene gift med Magister Niels Krog, Rektor ved Latinskolen, den anden med Kammerherre Sti Tønsberg Schøller, en af Byens rigeste Mænd — samt Sønnerne Lorents og Thomas Angell. Ingen Descendent af Albert Angell er nu ilive. Efter hans Død giftede Enken sig med den rige Kjøbmand og Raadmand Søren Bygball, men efter dem levede kun en Datter Katrine, gift med Generallojtnant Johan Mangelsten. Fra disse nedstammer paa modrene Side Grev Hermann Wedel-Jarlsberg, hvis Ætlinge er de nærmere beslægtede af Thomas Angell.

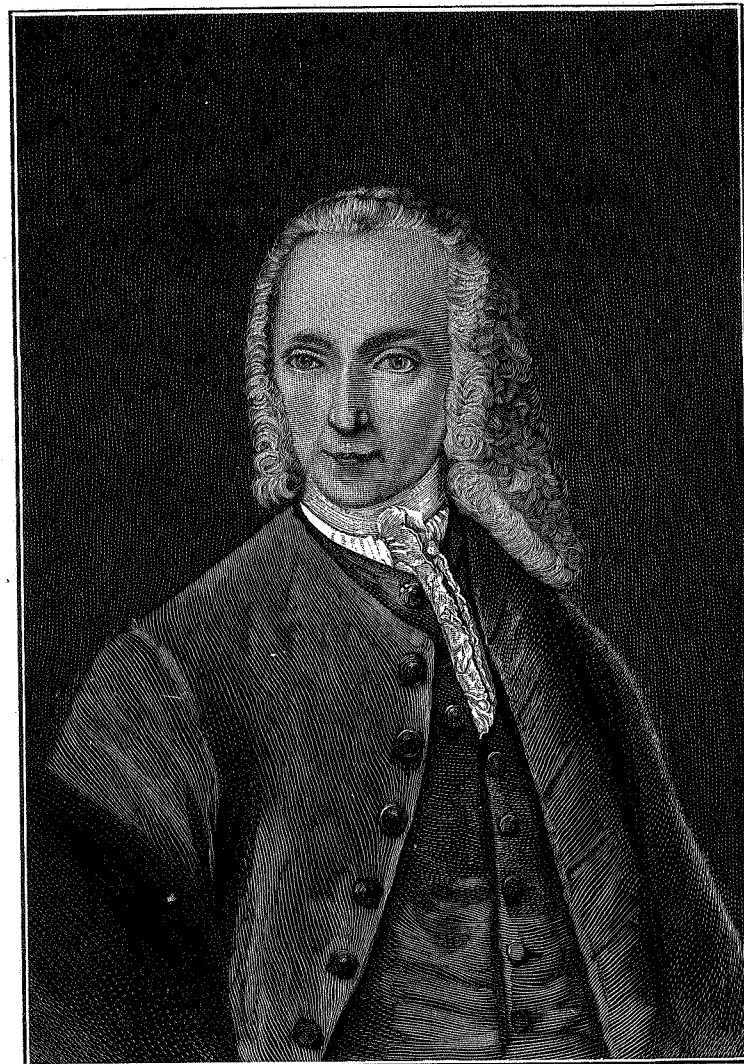
Brødrene Lorents og Thomas Angell, som begge var født samme Aar 1692 den 21de Januar og 29de December, blev opdraget sammen og blev begge i 1709 fra Trondhjems Latinskole dimitteret til Københavns Universitet. Hvor længe de har opholdt sig i København vides ikke; men de var i det hele 9 Aar borte fra Hjemmet og besøgte i denne Tid flere Universiteter. I 1717 var de som juridiske Studerende indskrevne ved Leydens Universitet og i 1718 sees ialfald Lorents at have studeret i Orford. Desuden har de ogsaa besøgt de vigtigste Handelspladse i Tyssland, Holland og fornemmelig England og Irland, hvortil de var knyttet baade ved forretningsforbindelser og Slegtsskab. Den lange Tid, de saaledes ofrede paa sin Uddannelse var vistnok vel anvendt, og man maa antage, at de ved sin Hjemkomst, baade hvad merkantil og almen Dannelse angaar, stod ualmindelig høit. Under Sønnernes fravær styredes forretningen af Moderen og Stedfaderen, Raadmand Bygball. Moderens Død 1717 kaldte dem hjem, hvor de

overtog sin Arv og fortsatte forretningen i fællesskab under Firma Lorents og Thomas Angell. Det var et af Trondhjems største og rigeste forretningshuse, som Brødrene blev Indehavere af, og som de ledede med en saa stor Dygtighed og Energi, at det snart ubestridelig indtog den øverste Plads i Byen. Dets Virksomhed og Indgriben sporedes paa alle Hold og bidrog til igjen at have Trondhjem efter de foregaaende Aars Ulykker og skabe nyt Liv og foretagelseslyst rundt om. Thomas Angell var den mest fremragende af Brødrene; den ældre Broder anerkjendte hans Overlegenhed og gav ham frie Hænder i Forretningsførelsen. Der bestod altid et kjærligt forhold imellem dem, og selv efter at Lorents i 1729 havde giftet sig med Sara Collett af den Kristianiensiske Patricierfamilie Collett, vedblev Thomas at bo sammen med sin Broder uden at føre egen Husholdning.

Stor Indflydelse fik Thomas Angell paa Røros Værk. Fra 1725 sees han at have indtaget en ledende Stilling blandt dets Participanter, og fra 1730 til 1762 var han den første Mand i Værkets Direktion. Ege til 1757 var Generalleitnant Mængelsen, der var gift med hans Halvsøster, hans meget virksomme Medhjælper, men da denne i dette Aar flyttede til Kristiania, blev Thomas Angell ene om Bestyrelsen. Mængelsen var den, som førte det direkte Tilsyn paa Røros og i Gruberne, men Thomas Angell var den forretningsførende Direktør i Trondhjem. At der har været et godt Samarbejde og udmærket forhold dem imellem, kan man slutte sig til af, at Angell i første Codicil til Testamentet giver til Mængelsen som „en Erindring af en Broder“ 10,000 Rigsdaler.

Efter Mængelsens Afreise faldt det med Bestyrelsen forbundne betydelige Arbejde efterhaanden den gamle Mand for tungt, og i 1762 frasagde han sig Værkets „hidtil førte Direktion“. Det var saaledes i mere end 30 Aar, at Thomas Angell under ofte saare vanskelige forhold bestyrede Værkets Anliggender uden nogensomhelst Godtgjørelse. Hans Fortjenester af Værket er utvivlsomme, og om Generalleitnant Mængelsens Virksomhed nævnes mere end Angells i Værkets Annaler, saa er det let forklarligt; thi Mængelsen færdedes stadig oppe ved Værket, medens Thomas Angell var i Trondhjem. Angells Sagbrugs og Trælastforretning var en af Byens betydeligste; ved Siden af dreves ogsaa Kolonial- og Kornforretning.

Af størst Betydning var dog Bankierforretningen, som almindelig benyttedes af Byens Handelsmænd ved forretninger paa Ind- og Udlandet. Thomas Angell tog sig ogsaa meget af Bestyrelsen af det betydelige Jordegods og søgte paa forskjellig Maade at opmuntre



Efter et samtidig Maleri.

Reproduceret af S. G. Olsen, Christiania.

Thomas Angell.

Leilendingerne til Flid og Foretagsomhed. Af Arkiverne kan staffles fuldgyldige Bevis for, at han altid havde sin fødeby's og fattige Medborgeres Tærv for Øie, ligesom der ogsaa findes mange Exempler paa, at han eftergav Debitorer mange Aars Renter, ja endog saa baade Kapital og Renter, naar der var virkelig Trang tilstede. Han var en alvorlig Kristen, og Datidens Rationalisme var ham imod; alvorlige mere til Pietismen hældende Geistlige var hans intime Omgangsvener. Thomas Angell var ogsaa en lærd Mand med videnskabelige Intereser¹⁾. Sit store Bibliothek foregedede han lige til de sidste Aar af sit Liv, det talte da henved 7000 Bind i de gamle og flere nyere Sprog.

Thomas Angell tænkte en Gang paa at testamentere sine Midler til Oprettelse af et norsk Akademi; dette er ikke blot omtalt af Nyerup i Fortalen til Videnskabernes Selskabs Katalog, men ogsaa Professor E. Smith sagde i 1781 ved en offentlig Leilighed, at han kunde opgive troværdige Vidner paa, at Thomas Angell ved sit Bord i et Vennelag, da han endnu havde Nlandens fuldkomne Styrke og Munterhed, havde sagt, at han vilde hengive sine Midler til Videnskabernes Fremme her i Norge.

Ved Udgangen af Aaret 1750 blev Etatsraad Lorents Angell syg og afgik ved Døden den 19de Marts 1751. Forholdet mellem Thomas Angell og Broderens Familie blev fremdeles uforandret, han blev boende i samme Hus og ledede som før den hele Forretning. Det hjemlige forhold kom dog snart til at undergaa væsentlig Forandring; thi allerede 3 Maanedere efter Lorents Angells Død meldte Peter Fredrik Suhm sig som Frier til hans eneste Datters Haand og Formue. Sex Dage efterat Bekjendtskabet var gjort, var de forlovede, og Giftermaalet foregik den 19de April 1752; men der blev truffet Bestemmelse om, at de unge Suhms ikke maatte flytte fra Crondhjem, saalænge Moderen levede, og at fællesboet skulde forblive under Thomas Angells Bestyrelse. Etatsraadinde Angell døde allerede 1757, men Thomas Angell vedblev at bo i samme Hus, indtil Suhms frivole Liv og hensynsløse Behandling af Hustruuen gjorde længere Samliv uudholdeligt for ham, hvorfor han i 1762 flyttede. Uagtet Thomas Angell med Kjærlighed hang ved sin eneste Broderdatter, troede han, at hendes Fremtid under enhver Omstændighed var fuldt sikret ved den store Formue, hun vilde faa i Arv efter sin Fader. Allerede i 1752

1) „En lærd og gudfrygtig Olding, retskaffen i Handel, ustraffelig i Vandel“, kalder en Samtidig ham.

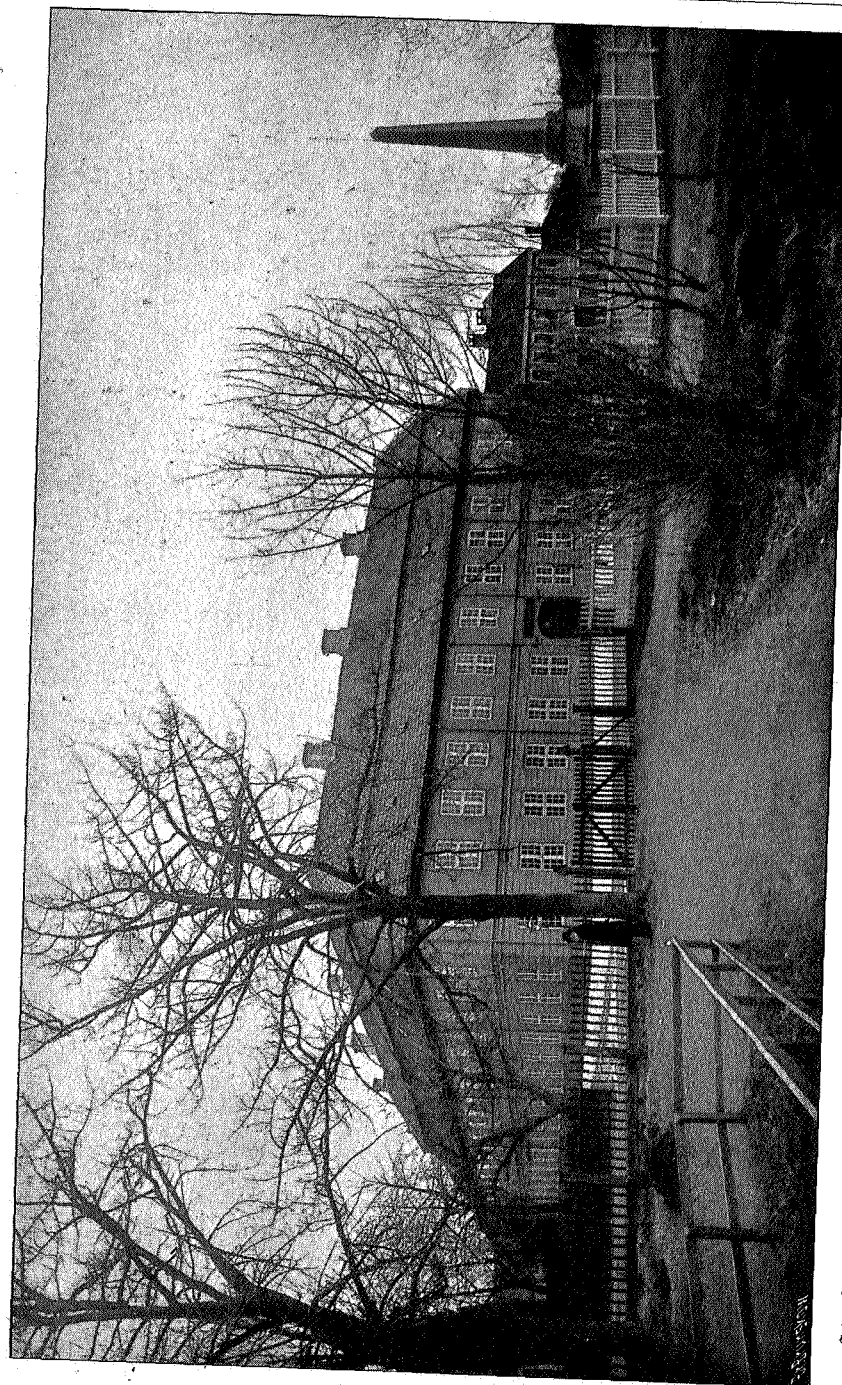
indgav han derfor Andragende om kongelig Tilladelse til ved Testamente frit at bestemme over sine Midler, og facultas testandi blev ham bevilget under 3die Februar 1753. 1762 udfærdigede han sit Testamente; dets Indhold blev imidlertid ikke bekjendt og Suhm havde ikke opgivet Haabet om Arv efter Thomas Angell, thi han vedblev at bo i Trondhjem lige til Sommeren 1765, da det efter hans eget Sigende var Konen, som overtalte ham til at flytte.

Efter 1762 levede Thomas Angell endnu mere tilbagetruffet end før; han blev efterhaanden mer og mer fremmed for folk og især for senere tilflyttede Personer, som ikke kjendte ham fra hans tidligere virksomme Liv. At han fremdeles var fuldstændig aandsfrisk, kan man slutte af, at han saa sent som i 1764 og 65 afsluttede vigtige Forretninger blandt andet med Etatsraad Suhm.

Den Paastand, at Thomas Angells Testamente skulde være affattet af en aandsløs Mand under Paavirkning af Andre, maa derfor være fuldstændig ugrundet. Han var sig vistnok fuldt bevidst, hvad han gjorde. Til Testamentets Esekutorer havde han udvalgt Assessor Ole Wahl og Presten Nils Tønder, der var hans gamle Ven og vistnok den, med hvem han havde raadført sig om Testamentet. Tønder døde, endnu medens Thomas Angell levede, hvorfor han indsatte Presten Aage Schawland i hans Sted. Den 19de September 1767 Kl. 5 Eftermiddag indfandt disse Esekutorer sig i Angells Hus efter Budsendelse af fuldmægtigen, den senere forstander Hoff, hvem Th. Angell tidligere havde paalaagt at tilkalde Esekutorerne, for at de kunde forsegle de vigtigste Papirer, medens han endnu levede.

De gik ind til ham og fandt ham meget daarlig og Døden nær. Schawland læste Velsignelsen over ham paa Embeds Vegne. Forsøglingen blev udført, hvorpaa de forlod Huset og paalagde Hoff at budsende dem, naar Noget indtraf. Kl. 10 samme Aften døde Thomas Angell. Ingen Slægtninge var tilstede ved hans Dødsleie, kun nogle Tjenere.

Inden Esekutorerne var bleven underrettet om Dødsfaldet, havde Præsident Nordahl, som var Arvingernes fuldmægtig, faaet nys derom, og ilede til Skifteforvalteren, som han bevægede til at følge sig hen i Huset, uagtet det var Søndag formiddag og Gudstjenesten ikke endt. Her gav Skifteforvalteren sig strax ifærd med at forsegle Dørene forat sætte sig i Besiddelse af Boet. Han var i fuld Virksomhed hermed, da Esekutorerne kom. Til disses Protest toges der intet Hensyn, og kun med Vanskelighed lykkedes det at faa udeliveret det til Eigets



Fotografert af G. Olsen, Trondhjem

Thomas Angells Hus.

Reproduceret af Dr. Brunsson, Christiania.

og Møblernes Indklædning fornødne Lintoi. Først efter 8 Dages Kranglerier blev Boet endelig overleveret Esekutorerne.

Medens denne Strid stod paa, laa den store Testator paa Eigstraa i det samme Hus, tildels i samme Værelse, hvor Kjøvleriet foregik. „Gud fri Alle og Enhver for saadan Sorg og Uenighed, som varer Livet ud“, siger en Slægtning og Ven af Thomas Angell i en utrykt Optegnelse fra den Tid. Den 13de Oktober blev Thomas Angell begravet eller rettere indsat i familiebegravelsen i Domkirken — det for Stiftelsernes Midler restaurerede Thomas Angells Kapel — Testamentet var nu bleven bekjendt, og Begravelsen foregik derfor under megen Høitidelighed og stor Tilslutning.

Men da det gjaldt at bringe den Afdødes Bestemmelser ud i Livet, viste man ikke den samme Pietet. Mange vilde helst have hele Testamentet ugjort, og da dette ikke kunde ske, arbejdede de troligt og ihærdigt gennem mange Aar paa at omstøde eller ialfald grundig forandre dets Aand og Tanke. For den Slags Bestræbelser passede det bedst at gjøre den Afdøde saa liden som muligt og at fremstille Testamentet som et middelmådigt Produkt og som et Resultat af en Betjents ondskabsfulde og bagtaleriske Indvirkning paa den syge og mistænkelige Gamle. Vi tør imidlertid haabe, at den falske Opfattelse, som skyldes disse Skumlerier, er skrænket for altid.

Kun et Aar efter Thomas Angell døde den ene Esekutor Pastor Schawland, og det lykkedes da Præsident Peder Tønder Nordahl ved formaaende Mænds Hjælp at blive antaget til Esekutor sammen med Wahl. Dette bidrog vissevis ikke til at paaskynde Arbejdet, som paa utilbørlig Maade udhalede i mere end 9 Aar. Men endnu var ikke Nordahl færdig med Stiftelserne; thi han fik oprettet for sig en særlig Post som Inspektør over Forstanderens Virksomhed og en Slags Medhjælper for denne. Dette foranledigede idelige Kranglerier mellem Forstander og Inspektør, derfor blev ogsaa Stillingen snart inddragen igjen.

Efter sit Testamente skænkede Thomas Angell „alle sine Esterladensfaber, være sig contante Penge, Bergparter, Jordegods, Obligationer med videre af hvad Navn nævnes kan til de fattige“. Disse Esterladensfaber bestod i 18 Kurer i Røros Kobberværk, Jordegods i Nordlands og de Trondhjemske Amtet med Sagbrug samt Lofotens, Vesteraalens og Andenæs fogderiers Kongetiende. Disse Eiendele skulde ifølge Testamentets Bestemmelser aldrig sælges. De øvrige Aktier og andre Værdier skulde realiseres og anbringes i sikre Panteobligationer, ligesaa den kontante Beholdning. Nogen Værdisættelse af de

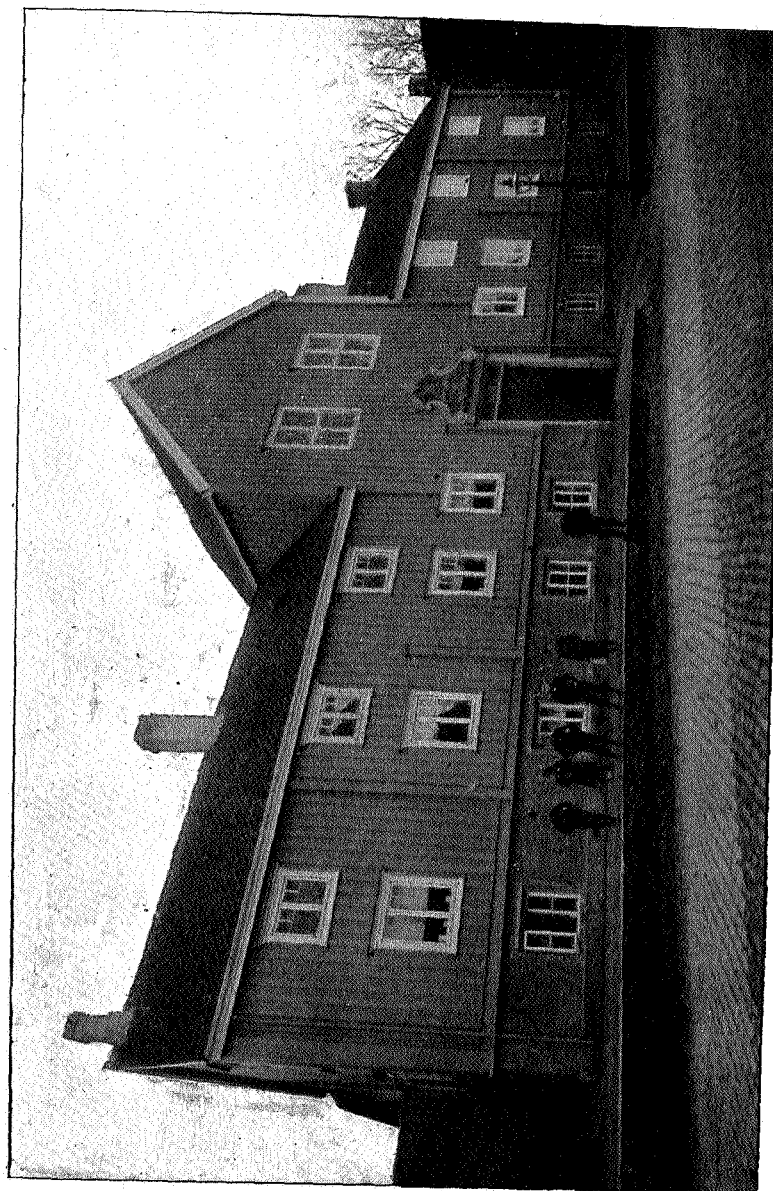
usælgelige Eiendomme er ikke gjort af Erefuturerne. Alt det øvrige er udbragt til omtrent 200,000 Rgdaler; den samlede Formue kan derfor sættes til 300,000 Rgdaler; men denne Beregning er vistnok lav.

Ifølge Testamentet af 28de September 1762 skulde Stiftelsernes aarlige Indtægter anvendes saaledes, at $\frac{1}{8}$ Del gives til Waisenhusets Børn i Trondhjem, $\frac{1}{8}$ Del til fattighusets Lemmer og $\frac{2}{8}$ Dele til skikkelige Enker og andre Husarme og Nødlidende. Ved Codicil af 31te Oktober 1763 bestemtes, at der skulde oprettes „en særskilt Stue ved fattighuset til 16 skikkelige Personer, som ere af Borgerstand og ei mindre“. Denne Stue skulde bære Testators Navn og de aarlige Udgifter til den tages af den for fattighusets Lemmer bestemte $\frac{1}{8}$ Del. Ved Codicil af 4de Januar 1765 fastsættes nogle Legater for bestemte Personer og ved den sidste Codicil af 18de Oktober 1765 oprettedes det saakaldte Thomas Angells Hus for 16 Lemmer „være sig af fødsel fornemme, men formedelst fattigdom elendige Mennecker, som oftest paa Mangel af Husværelse samt Livets Ophold geraade udi ynkverdige Omstændigheder“. De aarlige Udgifter til dette Hus skulde udredes af de til Uddeling bestemte $\frac{2}{8}$ Dele. De øvrige $\frac{2}{8}$ Dele af Indtægten skulde oplægges til Kapitalens Forøgelse.

Legaterne er ikke blot til Understøttelse af Trængende i Trondhjem i sin Almindelighed, men Testator har bestemt, at saavel ved Uddelingen af hans saakaldte Gave, der foregaar paa hans Dødsdag den 19de September, som ved Besættelsen af ledige Pladse i Thomas Angells Hus og Thomas Angells Stuer skal de have fortrinnet, som er Beslægtede med ham. Dette har lige fra første Stund af med Regjeringens Bisfald været fortolket saaledes, at Beslægtede har denne fortrinnsret, hvor de end bor, naar det kun er inden Landets Grændser. Stiftelserne er derfor ogsaa at betragte som et familielegat.

Til at forvalte formuen og Stiftelserne indsattes af Testator hans Tjener og fuldmægtig Morten Simonsen Hoff med en meget udstrakt og i mange Henseender ukontrolleret Myndighed. Han var endog tillagt Ret til selv at opnævne sin Efterfølger. „Rigtig Regnskab over Indtægt og Udgift“ skulde han hvert Aar fremvise til Stiftamtmanden og Biskopen som Hoveddirektorer samt de andre Herrer Medinspektører, som har Tilsyn med Legatet.”

Strafs Testamentets Indhold var bekjendt, blev der fra mange Hold og fornemmelig fra den høie Øvrigheds Side gjort gjældende, at en Forøgelse af Kapitalen i den Udstrækning, som Testamentet paabød, var i høieste Grad urimelig, og at Bestemmelsen i saa Henseende burde forandres derhen, at de sidste $\frac{2}{8}$ Dele af Indtægten kunde



Reproduceret af P. G. Olsen Espirhanne.

Thomas Angells Stuer.

Reproduceret af P. G. Olsen, Trondhjem.

anvendes til andre, men udenfor Testamentet liggende almennyttige *Øiemed*. Stiftsbevalingsmand og Biskop indgik uopholdelig til Cancelliet med en forestilling i denne Retning, og det lykkedes endogsaa, før Boet var bragt i Orden, og før Testamentets Bestemmelse var kommen til Anvendelse, at udvirke kongelig Reskript for Midlernes Anvendelse i andet *Øiemed*. Trods energisk Protest fra de første forstanderes Side benyttede man sig heraf i saa stor Udstrækning, at i de første 30 a 40 Aar blev der ingen forøgelse af Stiftelsernes Formue, og ved den, i Begyndelsen af dette Aarhundrede, indtraadte Nedgang i Værdierne paa Grund af Pengereductionen, Krigstilstande, Aaar og daarlige Tider for Keros Værk gik Kapitalformuen ned i den Grad, at man endog saa sig nødt til ikke blot at indskrænke, men en Tid ogsaa helt at indstille den bestemte Uddeling.

Om denne Benyttelse af Indtægten ligger udenfor Testamentet og derfor maa betragtes som ulovlig, saa har den dog i Sandhed medført store Fordele for Trondhjems By, hvilket bedst sees af nedenstaaende Fortegnelse:

Til Tugthusets Opbyggelse er anvendt 23,878 Rgd., til Opførelse af Latinskolen 27,240 Rgd., til en Vandledning for Byen 5,000 Rdl., til den borgerlige Realskole 56,854 Rdl., til en Arbejdsanstalt 38,980 Rdl., til Opførelse af Byens Sygehus 11,550 Rdl., til de Syges Underhold og Pleie fra 1785 til 1815 69,745 Rdl. — Lægges hertil flere mindre Bidrag i forskjellige andre *Øiemed*, kommer man efter Pengenes nuværende Værdi op i omtrent en Million Kroner.

Paa Grund af at Indtægterne var saa reducerede og for derfor at blive fri for Udgift ved Underhold og Pleie af de Syge, overdrog Stiftelserne i 1815 Sygehuset med samtlige Inventarier til Byen, mod at den for Fremtiden selv skulde udrede de med Driften forbundne Udgifter.

I 1817 var Kapitalformuen sunket til 24,112 Spdlr., men fra nu af ophørte man med at anvende Midlerne i fremmed *Øiemed* og lod Formuen forøges paa den i Testamentet fastsatte Maade, og Formuen steg igjen raskt. I 1848 blev ifølge Lov af 1845 Kongetienden indløst med 1 Million Kroner i 4 pCt. rentebærende Statsobligationer. Egetil 1854 var Formuens forøgelse regelmæssig, men paa den Tid opstod der atter Frygt for, at Kapitalen skulde forøges for hurtig, og ved fgl. Resolution af 1854 blev det derfor bestemt, at $\frac{1}{6}$ Del af Indtægten i et vist Antal Aar skulde opspares til et Fond, der kunde anvendes i almennyttig *Øiemed*. Deraf er der i Aarene 1861—1884 anvendt til Trondhjems folkeskolevæsen Kr. 142,000 og til den tekniske

Lærestiftelse fra 1870—1896 Kr. 272,000, desuden har denne Skole erholdt et rentefrit Laan paa Kr. 100,000.

I det hele har Trondhjems Kommune i Aarenes Løb til forskjellige almennyttige Endemaal oppebaaret ca. 1½ Million Kroner af Stiftelserne; medens Bidragene i velgjørende Diemed gaar op til det mangedobbelte.

Ifølge Testamentet har Stiftelsernes Forvaltning været ledet af en Forstander; Overtilsynet fortes i den første Tid indtil 1817 af Capitulares og senere af den saakaldte Angellske Commission; men da i 1817 denne Commission blev inddraget og en egen fattigcommission oprettet, blev det overordnede Tilsyn lagt i hænderne paa en særlig Inspection, der er sammensat af et juridisk Medlem og to handelskyndige Borgere i Staden. Den øverste Kontrol ligger hos Stifts-direktionen, alt dog under Kirkedepartementets Overopsyn. — Fordelingen af den årlige Gave bestemmes efter forstanderens forslag af en saakaldt Uddelingscommission, bestaaende af Inspectionens 3 Medlemmer, en af Stiftsdirektionen opnævnt Repræsentant for Familien, to af Trondhjems fattigcommission inden dens Midte opnævnte Medlemmer og Trondhjems Borgermester, der tillige er Commissionens formand. Den samme Commission indstiller til de ledige Pladse i Thomas Angells Hus og Stuer, der besættes af Stiftsdirektionen.

Testamentets Bestemmelse om, at alt Jordegods skulde forblive usolgt, er ophævet ved Lov af 1888. Ifølge denne Lov foregaar efterhaanden Salg af alt Jordegods i Nordland. Hvad Eiendommene i Selbu og Tydalen angaar, er det bestemt, at alle Gaarde, der kun har Skov tilstrækkelig til Husbehov, skal sælges til en billig Pris, medens alle Skovgaarde skal bibeholdes som Stiftelsernes Eiendom, for at Skoven kan blive udnyttet paa forstmæssig Maade. Materialerne opskjæres ved det ny anlagte Dampsagbrug paa Vidarø i Trondhjem. For yderligere at udvide sit Skovareal og lette Driften har Stiftelserne i den sidste Tid indkjøbt betydelige Skovstrækninger og har erhvervet Eneret til Nedflodning af Tommer i Videlven, en Ret, som den tidligere ifølge ældre kongelige Privilegier delte med Leren Gods.

Stiftelsernes samlede Formue er ved Udgangen af 1896 værdsat til Kr. 4.230.000.00, hvorved maa bemærkes, at Jordegodsets Værdi har maattet undergaa en betydelig Reduction af Hensyn til de ved Loven af 1888 foranledigede lave Værdsættelser og Salg.

Der hengik meget lang Tid, inden Thomas Angells Hus og Thomas Angells Stuer fik en af Testator ønsket og forudsat Udvidelse. Først i 1860 iflg. fgl. Ref. af 25de Juli samme Aar blev Thomas

Angells Hus tilbygget en særskilt Floi, hvorved det fattes istand til at optage 28 istedetfor 16 Personer, og da ved en anden Resolution de to saakaldte Gratistpladse, hvis Beboere kun havde fri Familiebolig, er omdannet til faste Pladse, er der nu 30, og naar den sidste Gratistplads bliver ledig, vil der blive 32 faste Pladse i Thomas Angells Hus. Ved fgl. Ref. af 25de Januar 1892 blev Thomas Angells Stuer udvidet saa meget, som Lokalteterne tillod, og optager nu 26 istedetfor som tidligere 16 Lemmer.

Hvad Thomas Angell ved sit Testamente har gjort for Trondhjem var og er af saa stor Betydning, at han og hans Gjerning bør særligt omhandles i et Festskrift i Anledning Byens 900 Aars Jubilæum.

Tusinder og atter Tusinder af Trængende her i Byen og udover det hele Land har derigjennem faaet sin Nød lindret. Men ogsaa i økonomisk og intellektuel Henseende fylder Trondhjem ham Tak for, hvad der ved hans Midler er udrettet. Og fremhæves bør det ogsaa, at vel blev Thomas Angell ved sit Testamente en Velgjører for Trondhjem, men han var ogsaa i levende Live en helstøbt Personlighed og en af de største Borgere, Trondhjem i Aarhundreder har havt.

I taknemmelig Erkjendelse af, hvad Trondhjem fylder Thomas Angell, besluttede Kommunebestyrelsen i 1872, da 200 Aar var forløbne efter hans Fødsel, at reise sin Velgjører et Minde. I 1895 blev dette reist foran Thomas Angells Hus.

